педагогічні умови: створення творчого розвивального середовища в ЗДО, інтеграція різних видів діяльності (ігрової, художньої, пізнавальної), використання національно-культурного контенту, активна взаємодія з родиною, особистісно орієнтований підхід до дитини.

Отже, творчий підхід є важливою передумовою ефективного патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки забезпечує емоційно-ціннісне засвоєння національних ідеалів, формує позитивне ставлення до рідної культури та сприяє розвитку національної самосвідомості.

Аналіз праць сучасних науковців підтверджує, що саме інтеграція творчих методів, мистецьких засобів та народних традицій створює оптимальні умови для формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.
2. Волошина Г.П., Волошин П.М. Роль музики у патріотичному вихованні особистості/ *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Інститут модернізації змісту освіти МОН України.* Київ, 2016. Вип. 86. С.125-130.
3. Гончарова О. Наукові підходи до проблеми патріотичного виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної освіти : матеріали доп. учасників наук.-практ. студ. конф. (м. Харків, 18 жовт. 2024 р.) / Харків. нац. пед. ун-т. ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. Т. П. Танько*. Харків, 2024. С. 51–52.
4. Гроссу, К. С., Ступак О. Ю. Дитяча художня література як засіб патріотичного виховання дітей дошкільного віку / К. С. Гроссу. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження) : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичній конференції з нагоди відзначення 190 річниці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 20 березня 2024 року, м. Київ, Україна / за заг. ред.: Т. О. Олефіренка, Г. Г. Цвєткової, Л. В. Барановської.* Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 132-137. https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/89e91237-08f9-4c98-8f64-9500f3c3e15c/content
5. Лісовець Оксана, Чжен Гохуй. Виховання патріотизму у дітей 5-7 років засобами музичного мистецтва в умовах закладу дошкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2025. №2. С. 98-106 https://lkp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1291
6. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 6 (11). 510 с. С. 264-277. https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/13023/1/Stattia_Marchii-Dmytrash_Trynok.pdf
7. Федорович А.В. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка* № 8. 2012 https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/148/95

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дарія Макаренко, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»
Науковий керівник: К.А.Колеснік, докторка філософії (PhD), доцентка,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE ROLE OF PLAY ACTIVITY IN THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF MIDDLE PRESCHOOL CHILDREN

Dariia Makarenko, master's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. *У статті розкрито сутність поняття «комунікативна компетентність» відповідно до норм Базового компонента дошкільної освіти та позицій науковців. Висвітлено психологічні умови емоційного розвитку дітей дошкільного віку та їх зв'язок із ігровою діяльністю. Окреслено умови ефективної організації ігрової діяльності та виявлено вплив гри на розвиток комунікативних умінь дітей середнього дошкільного віку.*

Ключові слова*. комунікативна компетентність, ігрова діяльність, дошкільна освіта, емоційний розвиток, соціальна взаємодія.*

Abstract*. The article explores the essence of the concept of "communicative competence" in accordance with the standards of the Basic Component of Preschool Education and the positions of scholars. It highlights the psychological conditions of emotional development in preschool children and their connection with play activity. The conditions for the effective organization of play activities are outlined, and the impact of play on the development of communicative skills in children of middle preschool age is analyzed.*

Key words*. communicative competence, play activity, preschool education, emotional development, social interaction.*

У сучасних умовах розвитку концепції дошкільної освіти набуття дітьми комунікативних навичок набуває особливого значення. Для дітей дошкільного віку спілкування є способом взаємодії з оточенням та дослідження навколишнього середовища. Гра є провідною діяльністю дітей, що формує їх навички комунікації, вміння взаємодіяти з оточуючими та засобом розвитку їх уяви.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, комунікативна компетентність – це здатність дитини ефективно взаємодіяти з однолітками та дорослими в різних формах спілкування; уміння будувати партнерські взаємини, чітко висловлювати власні наміри й бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, досягати домовленостей і, за потреби, обґрунтовано відстоювати власну позицію [4]. Розглядаючи комунікативну компетентність як один із пріоритетних напрямів розвитку дошкільника відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти, А. Ручка та В. Григоренко зазначають, що її формування передбачає наявність у дитини емоційно-ціннісного ставлення до процесу спілкування. Важливим є стимулювання інтересу до взаємодії з іншими людьми та заохочення до активного спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Дитина з розвиненою комунікативною компетентністю володіє нормами мовленнєвого етикету, уміє вибудовувати конструктивні взаємини з оточенням, прагне уникати конфліктів, враховує інтереси й потреби близьких та друзів, узгоджує з ними свої дії, здатна досягати домовленостей і об'єднуватися для спільної діяльності [5, с. 79].

Вагомого значення для ефективного розвитку комунікативної компетентності дітей набуває також і їх емоційний розвиток. Як справедливо зауважують Л. Терещенко та І. Карабаєва, важливим новоутворенням емоційної сфери дошкільника є виникнення переживань, пов'язаних із можливими реакціями дорослих на його дії та вчинки. Отже, емоції починають виконувати роль внутрішнього механізму регуляції поведінки, а також стають важливим складником системи підпорядкування мотивів.

Водночас істотно змінюються й зовнішні прояви почуттів: діти поступово опановують різні засоби емоційної виразності, наприклад, інтонацію, міміку, жести, пози, рухи, пантоміміку, усмішки та погляди, а також вчаться стримувати надмірні й різкі емоційні реакції. Опанування цих засобів сприяє розумінню переживань інших людей і засвоєнню прийнятої в суспільстві «мови» емоцій. Дошкільники вже настільки володіють способами вираження почуттів, що зовнішня експресія не завжди відображає реальні переживання. У

них формується здатність передбачати можливі емоції, що впливає на мотивацію поведінки та діяльності, а також сприяє коригуванню власних намірів і планів [6, с. 218].

У середньому дошкільному віці саме гра є провідним засобом розвитку ключових навичок дітей. Згідно з думкою В. Оберемської та Н. Дубравської, організована ігрова діяльність дошкільників займає особливе місце в системі педагогічного впливу, адже саме гра є провідним видом діяльності протягом усього дошкільного періоду. Саме в ігровій діяльності відбуваються найсуттєвіші зміни в психічному розвитку дитини: формуються важливі новоутворення, найповніше проявляються психічні процеси й властивості, розвиваються основні риси характеру, закладаються базові особистісні якості та формується образ «Я». Крім того, ігрова діяльність виступає підґрунтям для виникнення інших видів дитячої активності, які з часом відокремлюються від гри й набувають самостійного значення [3, с. 114].

Н. Трофаїла наголошує, що основою мовленнєво-ігрової діяльності дітей дошкільного віку є раніше сформовані уявлення про структуру ігрового сюжету, виконання ігрових дій з предметами, а також набуті мовленнєві вміння й навички. Мовленнєво-ігрова діяльність як форма організації освітнього процесу поєднує в собі пізнавальну та розважальну функції. У процесі гри педагог виступає одночасно і наставником, і учасником, адже, залучаючись до гри, він водночас навчає дітей і здійснює освітній вплив. Важливою умовою ефективності мовленнєво-ігрової діяльності є різноманітність ігор, що забезпечує інтерес і активність дітей.

Гра є провідною діяльністю дошкільників, за допомогою якої вони пізнають навколишній світ. Гра створює сприятливе середовище для розвитку психологічних та інтелектуальних здібностей, а також формування особистісних якостей. Гра не є беззмістовною: під час ігрової діяльності діти докладають зусиль, подібно до того, як дорослі працюють. За своєю значущістю в житті дитини гра прирівнюється до праці в житті дорослої людини [7, с. 775].

У дошкільній освіті педагоги все частіше використовують ігрову діяльність з метою розвитку комунікативних компетентностей дітей. На практиці застосовуються різні види ігор:

1. Дидактичні ігри – спрямовані на розвиток пізнавальних умінь, логічного мислення, уваги та пам’яті.
2. Сюжетно-рольові ігри – стимулюють соціальну взаємодію, комунікацію та розвиток емпатії.
3. Інтерактивні та моделювальні ігри – відтворюють реальні життєві ситуації й сприяють формуванню життєвої компетентності.
4. Ігри з елементами проєктної діяльності – розвивають творче мислення та самостійність [2].

Основними для розвитку комунікативних умінь О. Джола вважає парні ігри, адже саме вони найефективніше сприяють налагодженню взаємодії між дітьми. Важливу роль відіграють також ігри, спрямовані на формування емоційно правильного спілкування. До них належать «Стати іншим», де дитина вчиться переживати почуття іншого; «Покажи почуття», що сприяє контролю мімічних проявів симпатії чи антипатії; «Приміряння ролей», у якій учасники відтворюють поведінку в станах агресії, невпевненості чи впевненості, обираючи відповідні дії. Подібні ігри допомагають дітям краще усвідомлювати власні й чужі емоції, а також адекватно їх виражати й переживати.

Розробники парціальних програм Т. Піроженко та О. Хартман, до досвіду яких звертається О. Джола, також рекомендують використовувати ігри «Інтерв’ю», «Дражнилки», «Давай поговоримо». Особливий інтерес із психологічної точки зору становить гра «Клубочок»: діти розташовуються півколом, ведучий сідає навпроти, намотує нитку на палець і передає клубок іншому учаснику, ставлячи запитання. Учасники по черзі передають клубок, звертаючись один до одного із запитаннями, у результаті чого нитка з’єднує всіх у спільне коло. Цінність цієї гри полягає в її діагностичному потенціалі, оскільки вона дає

змогу швидко виявити дітей із труднощами у спілкуванні та своєчасно застосувати корекційні заходи [1, с. 227].

Згідно з позицією Д. Чжана, щоб ігровий процес був результативним і забезпечував повноцінне занурення дитини в соціальне середовище, ігрові дії мають бути впорядкованими, узагальненими та дещо спрощеними. Подібний підхід дозволяє зробити складні соціальні моделі більш зрозумілими й доступними для дитячого сприйняття. Лише за таких умов гра здатна реалізувати свою ключову функцію – сприяти усвідомленню дитиною сутності соціальних взаємин. У процесі гри дитина не тільки відтворює ці взаємини в безпечному середовищі, а й навчається їх моделювати, використовуючи властиві ігровій діяльності засоби. Таким чином, гра виступає своєрідним посередником між внутрішнім світом дитини та зовнішньою соціальною реальністю, а також допомагає їй адаптуватися до суспільства й знаходити в ньому своє місце [8, с. 70].

На нашу думку, аби ефективно використовувати засоби ігрової діяльності з метою розвитку комунікативних навичок дітей середнього дошкільного віку, вихователь має заохочувати дітей до діалогу, зокрема ставити відкриті питання, підтримувати ініціативи дитини у висловленні думок та хвалити її за активну участь у грі. З метою розвитку навичок комунікації дітей педагог також може створювати ситуації для розвитку спільної гри. Наприклад, можна організувати парні або групові ігри, де діти мають співпрацювати між собою, обговорювати власні ролі та домовлятися про правила. Під час формування концепції ігрової діяльності педагог також має враховувати індивідуальні особливості дітей, тобто коригувати складність завдань і правила гри залежно від рівня комунікативних навичок кожного із дошкільників.

Варто також зауважити, що ігрова діяльність має бути регулярною, тобто планувати ігри варто щодня або ж кілька разів на тиждень, аби навички спілкування дітей закріплювалися природним чином. Повторюваність окремих видів ігор дасть змогу дітям відчути себе більш впевнено, а також навчить їх слухати, домовлятися та виражати власні думки. Під час гри вихователь може спостерігатися за поведінкою дітей, аби своєчасно виявляти труднощі в спілкуванні та коригувати їх. Використовувати ігрову діяльність можна також як можливість моделювати соціальні ситуації з реального життя, де дитина навчиться практикувати навички ввічливості, співпраці та емпатії.

Отже, комунікативні навички є важливими для соціалізації дітей дошкільного віку. Спілкування допомагає дітям взаємодіяти з оточенням та пізнавати навколишнє середовище. Комунікативна компетентність означає здатність будувати партнерські взаємини, висловлювати власні думки та узгоджувати свої дії з оточуючими. Гра є провідним засобом розвитку комунікації дітей середнього дошкільного віку, що формує їх психічні процеси, риси характеру та особистісні якості. Аби ефективно використовувати методи ігрової діяльності, вихователь має заохочувати діалог, формувати умови для спільної гри, а також враховувати індивідуальні особливості дітей. Саме гра сприяє адаптації дітей середнього дошкільного віку до реалій суспільства і розвиває їх навички співпраці, ввічливості та емпатії.

Перспективами подальших досліджень теми наукової публікації є аналіз впливу парних, сюжетно-рольових, інтерактивних ігор на розвиток конкретних комунікативних навичок дітей дошкільного віку. У майбутніх наукових розвідках можна також зосередитись на вивченні того, як розвиток емпатії впливає на соціальні взаємини дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Джола О. Гра в навчально-виховному процесі як засіб формування комунікативних навичок дітей в закладі дошкільної освіти. *The I International Scientific and Practical Conference «Modern methods for the development of science»,* January 09 – 11, Haifa, Israel, 2023. С. 226-228. URL: https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/01/MODERN-METHODS-FOR-THE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE.pdf#page=227 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Любченко І., Малишева Л. Ігрові технології як інструмент формування життєвих компетентностей у дітей дошкільного віку. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2026. Вип. 27. URL: http://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1755 (дата звернення: 21.03.2026).

3. Оберемська В., Дубравська Н. Психологічні особливості організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології*: збірник наукових праць / За ред. І. Фриз. 2015. С. 114-117. URL: https://eprints.zu.edu.ua/21065/1/3.pdf (дата звернення: 20.03.2026).

4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text (дата звернення: 20.03.2026).

5. Ручка А. Ю. Комунікативна компетентність як пріоритет розвитку дитини старшого дошкільного віку з позицій базового компоненту дошкільної освіти. *Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації*: матеріали доп. учасників VIII наук.-практ. конф., Харків, 21 квіт. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [за заг. ред. Т. Танько]. Харків, 2023. С. 78-79. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/items/3733444d-03dc-4de0-8774-5e845136ecc0 (дата звернення: 20.03.2026).

6. Терещенко Л.А., Карабаєва І.І. Психологічні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, Том 10. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Випуск 33. 2019. С. 214-234. URL: https://surl.li/brdcxo (дата звернення: 20.03.2026).

7. Трофаїла Н. Д. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності. *Актуальні питання в сучасній науці*. 2023. № 10 (16). С. 771–778. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15831 (дата звернення: 20.03.2026)

8. Чжан Д. Гра як інструмент посилення соціальних та комунікативних навичок. Вища освіта України. 2025. Вип. 1. С. 66-73. URL: http://journals.udu.kyiv.ua/index.php/vou/article/view/286 (дата звернення: 20.03.2026).

9. Koval T., Kolesnik K., Grab O. Ukrainian folk song creativity as a means of education of younger school students in the conditions of the new ukrainian school. Viae Educationios: Studies of Education and Didactics. Vol. 2, № 2, 2023. P. 19-24.

10. Oleksandra Shykyrynska, Natalia Pakhalchuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Inna Karuk. PREPARING STUDENTS TO USE VIRTUAL TRAVEL TO DEVELOP PRESCHOOLERS' COGNITIVE INTEREST. Environment. Technology. Resources. Proceedings of the 16th International Scientific and Practical Conference. Volume 3. 2025. p. 311-317.

STREAM-ОСВІТА: НОВИЙ ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Сергій Мальов, доктор філософії (PhD), асистент,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна).

STREAM-EDUCATION: A NEW INTEGRATED APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF ARTISTIC AND CREATIVE COMPETENCE OF PRESCHOOLERS

Serhiy Malov, Doctor of Philosophy (PhD)**,** Assistant Professor,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University